

5042

۱۳

سیمای پیشوایان
۲۰
ص ۲۱۶
عفت

در

آینه تاریخ

نگرشی بر زندگی

اجتماعی، سیاسی و فرهنگی

امامان معصوم علیهم السلام

مهدی پیشوایی

سرشناسه : پیشوایی، مهدی، ۱۳۲۴ -
عنوان و نام پدیدآور : سیمای پیشوایان در آینه تاریخ : نگرشی بر زندگانی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی امامان معصوم علیهم السلام/ مهدی پیشوایی.
مشخصات نشر : قم دار العلم ۱۳۷۵.
مشخصات ظاهری : ۲۲۰ ص.
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۵۹۷۶-۲۵-۳
یادداشت : کتابنامه به صورت زیر نویس.
موضوع : انمه اثنا عشر -- سرگذشتنامه
رده بندی کنگره : ۱۳۷۵ ۹۵س۹پ/۵/۳۶BP
رده بندی دیویی : ۹۵/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی : ۷۵-۷۹۰۲م

سیمای پیشوایان در آینه تاریخ

مؤلف: مهدی پیشوایی

ناشر / انتشارات دارالعلم

تیراژ / ۱۰۰۰ جلد

قیمت / ۱۵۰۰۰ تومان

نوبت چاپ / بیستم زمستان ۹۷

قطع و صفحه / وزیری ۲۱۶ صفحه

دفتر مرکزی / قم خیابان معلم، میدان روح الله نیش کوچه ۱۹ پلاک ۱۰

تلفن / ۹ - ۳۷۷۴۴۲۹۸ فکس / ۳۷۷۴۱۷۹۸

قم / خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف، واحد ۷ تلفن: ۳۷۸۴۲۳۸۶-۷

دفتر تهران / خیابان انقلاب، ۱۲ فروردین، ساختمان تجاری ناشران

طبقه همکف شماره ۱۸ / ۱۶ تلفن: ۶۶۹۷۳۸۰۹-۶۶۹۵۵۴۰۵

چاپ / چاپ احسان قم، تلفن ۰۲۵۳۷۷۴۳۴۴۳

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر است

فروش اینترنتی:

www.darolelm1335.com

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۵۹۷۶-۲۵-۳ ۹۷۸-۹۶۴-۵۹۷۶-۲۵-۳

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پیشگفتار

بی شک پس از پیامبر بزرگ اسلام ﷺ امامان معصوم، بهترین الگوها و نمونه‌های عینی برای ما، در صحنه زندگی فردی و اجتماعی هستند. از این جهت آشنایی با تاریخ زندگی آنها حائز اهمیت فراوان است اما باید توجه داشت که آنچه در تاریخ پیامبر اسلام و امامان معصوم ﷺ برای ما مهم و آموزنده است، شناخت خود زندگانی و رفتار آن بزرگان دین نیست بلکه شناخت نوع زندگی و سبک و رفتار اجتماعی آن پیشوایان و چگونگی موضعگیری اجتماعی و سیاسی و شیوه فعالیت‌های فرهنگی آنان است زیرا آنچه از زندگانی و دعوت و تبلیغ پیامبر اسلام و جانشینان معصوم او برای ما الگو و آموزنده است، اصل حرکت و حیات آنان نیست بلکه نوع حرکت و طرز فعالیت و سبک دعوت و کیفیت تبلیغ و ارشاد و شیوه برخورد آنان با دشمنان اسلام می‌باشد.

از طرف دیگر نوع زندگی و چگونگی موضعگیری‌های سیاسی و اجتماعی امامان معصوم، زمانی برای ما بهتر روشن می‌گردد که از شرایط خاص اجتماعی و سیاسی و فرهنگی زمان آنان آگاه شویم چه، می‌دانیم که پیشوایان معصوم خط مشی اجتماعی، مواضع سیاسی و شیوه مبارزاتی خویش را بر اساس سنجش دقیق اوضاع و احوال و شرایط زمان، ارزیابی امکانات، مشکلات و موانع موجود و متناسب با برخوردها و جبهه‌گیری‌های گوناگون مخالفان اسلام، تنظیم و طرح ریزی می‌کردند. بنابراین مادام که با شرایط و اوضاع ویژه روزگارشان آشنا نباشیم، شیوه و سبک زندگی و رهبری آنان برای ما مفهوم دقیق و واقعی خود را پیدا نمی‌کند. حتی چه بسا در نگرش بر تاریخ زندگانی امامان، نوعی تضاد و تعارض در میان موضعگیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های آنان احساس کنیم زیرا می‌بینیم

برخی از آنان با دشمن صلح کردند و برخی دیگر جنگ. برخی دانشگاه بزرگ اسلامی تأسیس کردند و برخی دیگر در شعاع محدودی گامهای فرهنگی برداشتند. بعضی پیشنهاد خلافت را رد کردند و بعضی دیگر پیشنهاد ولیعهدی را پذیرفتند و... اما وقتی از شرایط حاکم بر زمان هر يك از امامان آگاه شویم موضعگیریهای مختلف آنان معنا پیدا می کند و متوجه می شویم که در واقع، هیچ گونه تضاد و تعارضی میان اصول و مبانی حرکت آنان نبوده، و همه يك هدف را تعقیب می کرده اند منتها نوع حرکت هر يك از آنان برای رسیدن به مقصود، به تناسب زمان و اقتضای شرایط انتخاب می شده است.

به سخن دیگر می توان امامان را از امیرمؤمنان علیه السلام تا امام عسکری علیه السلام به يك نفر تشبیه کرد که عمر دو بیست و پنجاه ساله داشته و در این مدت، به تناسب زمان گام بر می داشته است، یا می توان به مسافری تشبیه کرد که به سمت هدف مشخصی حرکت می کند اما بر حسب دشواری و آسانی راه، و فراز و نشیب آن، حرکت او گاه تند و گاه کند می شود و گاه ناگزیر به توقف می شود، اما این توقف نه به معنای توقف حرکت، بلکه برای استراحت و ذخیره نیرو جهت ادامه حرکت صورت می گیرد.

امامان ما از زمان امیرمؤمنان علیه السلام تا زمان امام عسکری علیه السلام (از رحلت پیامبر تا ۲۵۵ هـ) به سمت هدفی واحد و مشخص یعنی پیاده کردن همه تعلیمات اسلام در جامعه (اعم از تعلیمات عبادی، سیاسی، فردی، اجتماعی و...) حرکت می کردند اما بر حسب اوضاع و احوال و شرایط اجتماعی، مبارزات و حرکتهای آنان گاهی شتاب بیشتری داشت و گاهی کمتر و گاه موقتاً ناگزیر به سکوت و سکون می گشتند.

پیشوایان ما خود بر اصل توجه به زمان - به عنوان يك ابزار مهم پیروزی و کامیابی - تأکید کرده اند چنانکه پیامبر اسلام فرمود: **رحم الله من حفظ لسانه و عرف زمانه و استقامت طریقه**^۱: خداوند رحمت کند کسی را که زبان خود را حفظ کند و زمان خود را بشناسد و از روش مستقیم برخوردار باشد. امام صادق علیه السلام ضمن سخنان بلندی فرمود: «... و العالم بزمانه لا تهجم علیه اللّوایس...»^۲ و کسی که از زمان خود آگاه است، از طرف حوادث و

۱- نهج الفصاحة، ج ۱، حرف راه.

۲- کلینی، الأصول من الکافی، ج ۱، ص ۲۷.

شبهات و اشکالات گمراه کننده مورد حمله واقع نمی شود.

بدیهی است که مقصود از زمان در این گونه احادیث، - نه سال و ماه، بلکه - شرائط حاکم بر زمان است. چنانکه علی علیه السلام ضمن وصیت خود به فرزندش حسن مجتبی علیه السلام فرمود: **إِذَا تَغَيَّرَ السُّلْطَانُ، تَغَيَّرَ الزَّمَانُ**^۱: هر وقت قدرت حاکم عوض شود، زمانه نیز دگرگون می گردد.

اینک با وجود این گونه توصیه های رهبران اسلام، چگونه ممکن است خود آنان در برخورد با حوادث عصر خویش، از این اصل مهم غفلت داشته باشند؟

کتاب حاضر، زندگانی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی پیشوایان پاک تشیع را بر اساس ملاحظات یاد شده مورد بحث و بررسی قرار داده است. در شرح زندگانی هر یک از امامان، نخست فضای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آنان با استناد به منابع و مدارک تاریخی به اختصار روشن گردیده و سپس مهمترین خطوط زندگانی و بزرگترین فعالیتهای مبارزاتی، ارشادی و اصلاحی آنان که به وضوح با آن فضا سازگار و متناسب - بلکه تنها راه - بوده تشریح گردیده است.

این بحثها به صورت فشرده و خلاصه تنظیم شده تا در مراکز آموزشی، در قالب کلاس و درس، قابل طرح و تدریس باشد. از درگاه خدای بزرگ توفیق بهره مندی بیشتر از مکتب انسان ساز پیشوایان بزرگ را خواستارم بمنّه و کرمه.

قم - مهدی پیشوائی

محرم ۱۴۱۷ هجری قمری

خرداد ۱۳۷۵ شمسی

۱- نهج البلاغه، تحقیق: صبحی صالح، نامه ۳۱.

فهرست مطالب

صفحه	موضوع
۳	پیشگفتار
۷	امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب <small>علیه السلام</small>
۷	بخشهای زندگانی علی <small>علیه السلام</small>
۸	زندگانی علی <small>علیه السلام</small> پس از درگذشت پیامبر تا آغاز خلافت
۹	درگذشت پیامبر و مسئله رهبری
۱۱	خطرهای داخلی و خارجی
۱۴	فعالیت‌های امیر مؤمنان <small>علیه السلام</small> در دوران خلفا
۱۵	امام و حلّ مشکلات علمی و سیاسی خلفا
۱۶	جنگ با رومیان
۱۷	علی <small>علیه السلام</small> و مشاوره‌های خلیفه دوم با وی
۱۹	زندگی علی <small>علیه السلام</small> از آغاز خلافت تا شهادت
۲۰	نبرد در سه جبهه:
۲۰	نبرد با ناکشین (جنگ جمل)
۲۰	نبرد با قاسطین (جنگ صفین)
۲۱	نبرد با مارقین (جنگ با خوارج)
۲۳	امام حسن مجتبی <small>علیه السلام</small>
۲۳	مبارزات حسن بن علی <small>علیه السلام</small> پیش از دوران امامت
۲۴	در جنگ جمل

- ۲۴ در جنگ صفین
- ۲۴ انتقاد آشکار از اعمال ضد اسلامی معاویه
- ۲۵ قانون صلح در اسلام
- ۲۷ علل صلح امام حسن علیه السلام
- ۲۷ خستگی از جنگ
- ۲۸ جامعه‌ای با عناصر متضاد
- ۲۹ سپاهی ناهماهنگ
- ۳۰ سندی گویا
- ۳۱ مردم پیمان شکن
- ۳۱ فرمانده خائن
- ۳۲ توطئه‌های خائنانه
- ۳۳ متن پیمان صلح
- ۳۵ هدفهای امام از صلح با معاویه
- ۳۷ چرا امام حسن صلح ، اما امام حسین قیام کرد؟
- ۳۹ **امام حسین علیه السلام**
- ۳۹ مراحل زندگی حسین بن علی علیه السلام
- ۴۰ مبارزات حسین بن علی علیه السلام در دوران قبل از امامت
- ۴۰ در جبهه‌های نبرد با ناکثین و قاسطین
- ۴۱ اوضاع سیاسی و اجتماعی دوران امامت امام حسین علیه السلام
- ۴۲ موانع قیام در عصر معاویه :
- ۴۳ ۱- پیمان صلح امام حسن علیه السلام با معاویه
- ۴۴ ۲- ظاهر سازیهای معاویه
- ۴۵ مبارزات امام حسین علیه السلام با حکومت معاویه :
- ۴۵ ۱- مخالفت با ولیعهدی یزید
- ۴۶ ۲- سخنرانی کوبنده وافشاگرانه در کنگره عظیم حج

- ۴۷ ۳- ضبط اموال دولتی
- ۴۸ نفوذ حزب اموی در مرکز قدرت
- ۴۹ حرکت‌های ضد اسلامی معاویه
- ۵۰ یزید، چهرهٔ منفور جامعهٔ اسلامی
- ۵۲ علل قیام امام حسین علیه السلام از زبان خود امام :
- ۵۲ ۱- شرایط پیشوای مسلمانان
- ۵۳ ۲- وصیت‌نامهٔ اعتقادی - سیاسی امام
- ۵۴ ۳- سکوت نابخشودنی
- ۵۴ ۴- محور سنتها و رواج بدعتها
- ۵۵ ۵- دیگر به حق عمل نمی‌شود
- ۵۵ نتایج و پیامدهای قیام عاشورا:
- ۵۶ ۱- رسوا ساختن هیئت حاکمه
- ۵۶ ۲- احیای سنت شهادت
- ۵۶ ۳- قیام و شورش در میان امت اسلامی
- ۵۷ امام علی بن الحسین علیه السلام
- ۵۸ خلفای معاصر آن حضرت
- ۵۹ بیماری امام، يك مصلحت الهی
- ۵۹ پیام آور قیام کربلا
- ۶۰ عصر اختناق
- ۶۱ حکومت سیاه عبد الملك
- ۶۳ عمال ستمگر
- ۶۴ چرا امام چهارم قیام نکرد؟
- ۶۵ چرا امام چهارم با شورشیان مدینه همکاری نکرد؟
- ۶۷ فعالیتهای فرهنگی و خدمات و مبارزات اجتماعی امام چهارم:
- ۶۸ ۱- زنده نگهداشتن یاد و خاطرهٔ عاشورا

- ۶۸ ۲- پند و ارشاد امت
- ۶۹ ۳- تبیین معارف اسلامی ضمن دعا و مناجات
- ۷۰ صحیفه سجادیه
- ۷۱ ۴- برخورد و مبارزه با علمای درباری
- ۷۱ زهری کیست؟
- ۷۲ نامه امام چهارم به زهری
- ۷۳ ۵- نشر احکام و آثار تربیتی و اخلاقی
- ۷۴ ۶- دستگیری از درماندگان
- ۷۷ امام محمد باقر علیه السلام
- ۷۷ خلفای معاصر آن حضرت
- ۷۸ پایه گذار نهضت بزرگ علمی
- ۷۹ امام باقر علیه السلام از نظر دانشمندان
- ۸۰ شاگردان مکتب امام باقر علیه السلام
- ۸۱ اوضاع و شرائط اجتماعی و سیاسی
- ۸۲ ممنوعیت نوشتن حدیث
- ۸۴ زیان جبران ناپذیر
- ۸۵ توجیهات بی اساس
- ۸۶ انگیزه سیاسی
- ۸۷ شیعه پایه گذار تدوین حدیث
- ۹۰ امام باقر علیه السلام در شام
- ۹۱ مسابقه تیراندازی
- ۹۲ مناظره با اسقف مسیحیان
- ۹۵ امام جعفر صادق علیه السلام
- ۹۵ خلفای معاصر آنحضرت
- ۹۶ عظمت علمی امام صادق علیه السلام

- ۹۸ اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی عصر امام
- ۹۹ شرائط خاص فرهنگی
- ۱۰۰ برخورد فرّوق و مذاهب
- ۱۰۰ دانشگاه بزرگ جعفری
- ۱۰۱ وسعت دانشگاه امام صادق علیه السلام
- ۱۰۴ فعالیتهای سیاسی امام
- ۱۰۵ اعزام نمایندگان به منظور تبلیغ امامت
- ۱۰۶ نامه‌های سران نهضت عباسی به امام صادق علیه السلام
- ۱۰۹ چرا امام صادق علیه السلام پیشنهاد سران قیام عباسی را رد کرد؟
- ۱۱۳ امام موسی کاظم علیه السلام
- ۱۱۳ خلفای معاصر آن حضرت
- ۱۱۵ پاسدار دانشگاه جعفری
- ۱۱۶ کارنامه سیاه خلافت، در عصر امام کاظم علیه السلام :
- ۱۱۶ ۱- مهدی عباسی
- ۱۱۷ سختگیری فوق العاده نسبت به علویان
- ۱۱۸ تحریم شراب در قرآن
- ۱۱۹ ۲- هادی عباسی
- ۱۲۰ فاجعه خونین سرزمین فتح
- ۱۲۱ آغاز نهضت
- ۱۲۱ شکست نهضت
- ۱۲۲ پیشوای هفتم و شهید فتح
- ۱۲۳ ۳- هارون الرشید
- ۱۲۴ حکومت بر «دل»ها
- ۱۲۵ فرزند پیامبر کیست؟
- ۱۲۷ آرمان تشکیل حکومت اسلامی

- ۱۲۸ جمع‌آوری بیت المال
- ۱۲۹ امام علی بن موسی الرضا علیه السلام
- ۱۲۹ خلفای معاصر آن حضرت
- ۱۳۰ امام در عصر هارون
- ۱۳۲ امین و مأمون
- ۱۳۲ شکست امین
- ۱۳۳ آزادی نسبی امام در زمان امین
- ۱۳۳ امام هشتم در عصر مأمون
- ۱۳۴ دعوت مأمون از امام به خراسان
- ۱۳۵ پیشنهاد خلافت به امام
- ۱۳۶ انگیزه مأمون در پیشنهاد خلافت به امام رضا علیه السلام
- ۱۳۷ مشکلات سیاسی مأمون
- ۱۳۸ راه حل چند بُعدی
- ۱۳۹ نقد و بررسی
- ۱۴۱ دلایل امام برای پذیرفتن ولایتعهد
- ۱۴۲ آیا امام خود رغبتی به این کار داشت؟
- ۱۴۳ نقش امام رضا علیه السلام در برابر امواج فکری بیگانه
- ۱۴۷ امام محمد جواد علیه السلام
- ۱۴۷ خلفای معاصر آن حضرت
- ۱۴۸ مولودی پر خیر و برکت
- ۱۵۰ امام خردسال
- ۱۵۲ گرداب اعتقادی
- ۱۵۴ مناظرات امام جواد علیه السلام
- ۱۵۶ مناظره با یحیی بن اکثم (قاضی القضاة)
- ۱۵۸ شبکه ارتباطی وکالت

۱۵۹	مکتب علمی امام جواد <small>علیه السلام</small>
۱۶۱	امام علی النقی <small>علیه السلام</small>
۱۶۱	خلفای معاصر آن حضرت
۱۶۲	اوضاع سیاسی و اجتماعی عصر امام
۱۶۳	علل شکست قیامها
۱۶۴	انتقال امام از مدینه به سامراء
۱۶۶	ورود امام به سامراء
۱۶۷	شبکه ارتباطی وکالت
۱۷۱	امام هادی <small>علیه السلام</small> رویا روی فقیهان درباری
۱۷۱	۱- کیفر مسیحی زناکار
۱۷۲	۲- نذر متوکل
۱۷۳	امام هادی <small>علیه السلام</small> و مکتبهای کلامی
۱۷۴	مبارزه با غلات
۱۷۷	امام حسن عسکری <small>علیه السلام</small>
۱۷۸	خلفای معاصر آن حضرت
۱۷۸	اوضاع سیاسی و اجتماعی عصر امام عسکری <small>علیه السلام</small>
۱۸۰	ابعاد فعالیتهای امام عسکری <small>علیه السلام</small> :
۱۸۱	۱- کوششهای علمی
۱۸۲	مشت راهب باز می شود!
۱۸۳	۲- ایجاد شبکه ارتباطی با شیعیان
۱۸۶	پیکها و نامه ها
۱۸۷	۳- فعالیتهای سرّی سیاسی
۱۸۸	۴- حمایت و پشتیبانی مالی از شیعیان
۱۹۰	۵- تقویت و توجیه سیاسی رجال و عناصر مهم شیعه

- ۱۹۱ ۶- آماده سازی شیعیان برای دوران غیبت
- ۱۹۳ امام مهدی - عجل الله تعالی فرجه الشریف -
- ۱۹۴ غیبت صغری و کبری
- ۱۹۵ علل سیاسی - اجتماعی غیبت :
- ۱۹۶ الف - آزمایش مردم
- ۱۹۶ ب - حفظ جان امام
- ۱۹۷ ج - آزادی از یوغ بیعت با طاغوت‌های زمان
- ۱۹۷ نواب خاص
- ۱۹۸ ۱- ابوعمرو عثمان بن سعید عمّری
- ۱۹۹ ۲- محمد بن عثمان بن سعید عمّری
- ۲۰۰ ۳- ابوالقاسم حسین بن روح نوبختی
- ۲۰۰ ۴- ابوالحسن علی بن محمد سمّری
- ۲۰۱ وظایف و فعالیت‌های اساسی نواب خاص :
- ۲۰۱ الف - پنهان داشتن نام و مکان امام
- ۲۰۳ ب - سازماندهی و کلا
- ۲۰۳ ج - اخذ و توزیع اموال متعلق به امام
- ۲۰۴ د - پاسخگویی به سؤالات فقهی و مشکلات عقیدتی
- ۲۰۵ هـ - مبارزه با مدعیان دروغین نیابت
- ۲۰۶ غیبت کبری
- ۲۰۸ فواید وجود امام در دوران غیبت :
- ۲۰۸ ۱- خورشید پنهان
- ۲۰۹ ۲- جان جهان
- ۲۱۰ ۳- پاسداری از آیین خدا
- ۲۱۰ ۴- امید بخشی